

31.5.2006

1137/4/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Riitta Länsisyrjä

ELATUSAVUN PERINNÄN VIIVÄSTYMINEN ULJAS- TIETOJÄRJESTELMÄN KÄYTTÖÖNOTON YHTEYDESSÄ

1 KANTELU

Kantelija arvostelee Helsingin kihlakunnan ulosottoviraston menettelyä lapsensa elatusavun perinnässä. Hän arvostelee sitä, että vuoden 2004 alusta lukien elatusavut olivat jääneet hänen lapsiltaan saamatta, koska ulosmittaus oli vuoden 2003 lopulla keskeytynyt elatusvelvollisen vaihdettua työpaikkaa.

2 SELVITYS

Kirjoituksen johdosta on tänne hankittu Helsingin ulosottoviraston asianomaisen ulosottomiehen kihlakunnanvoudin ja avustavan ulosottomiehen selvitykset. Oikeusministeriö on antanut selvityksensä kaiken kaikkiaan 15:een kanteluun, jotka koskevat ulosoton uuden ULJAS-tietojärjestelmän käyttöönotossa ilmenneitä puutteellisuuksia ja virheitä. Tässä yhteydessä oikeusministeriö on lausunut myös erikseen tästä kanteluasiasta. Selvitykset oheistetaan kantelijalle tiedoksi päätökseen.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksia koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi (1 momentti).

Asianmukaisuuden vaatimuksesta on säädetty ulosottolain 1 luvun 19 §:ssä. Sen mukaan ulosottomiehen tulee toimia virkatehtävissään asianmukaisesti ja puolueettomasti. Täytäntöönpanotehtävät tulee suorittaa joutuisasti, tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti aiheuttamatta vastaajalle tai sivulliselle suurempaa haittaa kuin täytäntöönpanon tarkoitus vaatii. Ulosottomiehen tulee edistää vastaajan omatoimisuutta ja asianosaisten välistä sovinnollisuutta ulosottoasiassa sopivalla tavalla.

Valtioneuvoston asetuksessa ulosottomenettelystä (680/2003) on säännökset niistä vähimmäistoimista, jotka tulee suorittaa omaisuuden etsinnässä. Ulosottihakemuksen saavuttua paikalliselle ulosottoviranomaiselle selvitetään 5 §:n mukaan ulosottorekisterissä olevat vastaajia koskevat tiedot. Jos ulosottorekisterissä ei ole vastaajia koskevia tietoja tai ne eivät ole ajan tasalla, ulosoton tietojärjestelmässä olevan teknisen käyttöyhteyden avulla selvitetään väestötietojärjestelmän sekä veroviranomaisten, työvoimaviranomaisten, Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen tietojärjestelmiin merkityt vastaajan olinpaikkaa ja omaisuutta koskevat tiedot. Asetuksen 6 §:n mukaan edellä 5 §:ssä tarkoitettussa perusselvityksessä saatujen tietojen perusteella vastaajien olinpaikan ja omaisuuden etsintää jatketaan, jos siihen on olosuhteet huomioon ottaen aiheutta. Vastaajan olinpaikan selvittämistä ja omaisuuden etsintää jatketaan osoite- ja puhelintietojen selvittämällä, yhteydenotolla, tapaamisella, ulosottoselvityksellä sekä muihin kuin 5 §:ssä tarkoitettuihin tietojärjestelmiin merkittyjen tietojen etsimisellä sekä muilla tiedusteluilla ja selvityksillä. Vastaajan olinpaikan selvitys ja omaisuuden etsintä lopetetaan, kun on ilmeistä, että vastaajaa tai omaisuutta ei löydetä.

3.2 Arviointia

Kaikki selvityksen antajat ovat korostaneet, että elatusavun perinnän tosiasiallinen keskeytyminen kaiken kaikkiaan lähes puoleksi johtui useamman seikan valitettavasta yhteensattumasta. Keskeistä oli, että velallinen vaihtoi asuinpaikkakuntaa ja työpaikkaa vuoden 2004 alkupuolella eli juuri silloin, kun ulosoton uuteen tietojärjestelmään valmistauduttiin ja se otettiin käyttöön 1.3.2004.

Avustava ulosottomies on selvityksessään korostanut viivästyksen syinä ensinnäkin sitä, että hän sai tiedon aikaisemman ulosmittauksen ja maksukiellon päättymisestä vasta tammikuun puolen välin jälkeen, koska työnantaja ei ollut palauttanut maksukehotusta velallisen vaihdettua työpaikkaa. Viimeinen suoritus oli tullut ulosottoviraston tilille 1.12.2003. Tuossa vaiheessa – eli tammi-helmikuussa 2004 – oli Helsingin ulosottovirastossa niin kuin muissakin ulosottovirastoissa käynnissä valmistautuminen ULJAS-tietojärjestelmän käyttöönottoon. Tämä merkitsi ainakin Helsingin ulosottoviraston osalta sitä, että pyrittiin saamaan päätökseen suuri joukko vanhoja asioita, jotta uuteen järjestelmään siirtyminen sujuisi mahdollisimman ongelmitta. Tämä vaati työpanoksen keskittämistä näihin asioihin.

Toisena syynä avustava ulosottomies on maininnut, että ennakoilmoitusta vanhasta järjestelmästä palkan ulosmittauksessa ei enää 19.2.2004 jälkeen ollut mahdollista tehdä, joten uuden palkan tai elinkeinontulon ulosmittaus lykkääntyi tästäkin syystä. Käyttöä otettiin eli 1.3.2004 jälkeen järjestelmän ongelmat ja puutteet aiheuttivat muun muassa sen, että maksukieltoa ei voinut lähettää kuin yhden palkan tai elinkeinon ulosmittauksen osalta. Avustava ulosottomies vetosi myös siihen, että opastus lomakkeiden täyttämistä tai tietojärjestelmän tietojen täyttämistä oli ollut virheellistä. Tämä oli johtanut siihen, että maksukielto ei ollut, kuten selvityksessä tarkemmin ilmenee,

mennyt perille avustavan ulosottomiehen sitä järjestelmästä kuitenkin havaitsematta. Asian käsittely olisi ollut joutuisampaa, ellei järjestelmä olisi toiminut myös siten puutteellisesti, että asian siirtoa Joensuun kihlakunnan ulosottovirastoon ei voitu suorittaa velallisen muutettua Joensuuhun.

Ulosottomies on selvityksessään ennen kaikkea vedonnut velallisen työ- ja asuinpaikan vaihdokseen, asioiden priorisointiin ja siirron mahdollisuuteen perinnän viivästymisen syynä.

Oikeusministeriö on selvityksessään katsonut, että viivästymisen pääasiallisena syynä oli se, että velallinen oli vaihtanut työpaikkaa ja tiedon saaminen uudesta työpaikasta oli viivästynyt. Tämä oli taas oikeusministeriön käsityksen mukaan johtunut tietojärjestelmän käyttöönottoon valmistautumisessa omaksutusta tietoisesta ratkaisusta ja siirtomahdollisuuden puuttumisesta.

Mielestäni asian käsittelyvaiheita vuonna 2004 voisi viivästyksen osalta kuvata seuraavasti:

15.1.–29.2.: Helsingin ulosottoviraston käsiteltävien asioiden priorisointi vaikutti ulosottoselvitysten tekemiseen,

19.2.–29.2.: järjestelmän siirtymävaiheen ja vanhan järjestelmän käytön rajoitukset vaikuttivat ulosmittauksen tekemiseen,

1.3.–31.3.: uuden järjestelmän käyttöönottoaikeudet ja ruuhkautuminen vaikuttivat uuden työpaikan selville saamiseen,

1.4.–5.5.: asiaa ei voinut siirtää uuden kotipaikkakunnan mukaiselle ulosottomiehelle Joensuun kihlakunnan ulosottovirastoon järjestelmävirheen vuoksi ja myös puutteelliset ohjeet tai ohjeistuksen sisäistäminen järjestelmän käytöstä vaikuttivat siihen, että tarkoitettu ulosmittaus ei maksukieltana astunut voimaan,

6.5.– : ulosotto toimi ulosottolain 1 luvun 19 §:ssä tarkoitetulla asianmukaisella tavalla ja avustava ulosottomies suoritti tuolloin ulosmittauksen velallisen palkasta ja ulosmittauksen maksukiellosta kertyi 2.6.2004 suoritus 601,75 euroa. Helsingin ulosottovirasto oli suorittanut ulosmittauksen, koska saatavaa ei voitu järjestelmävirheen vuoksi siirtää velallisen kotipaikan mukaisesti. Joensuun kihlakunnan ulosottovirastoon asia on sittemmin erityisjärjestelyin siirretty manuaalisesti.

Katson, että ennen ulosoton uuden tietojärjestelmän käyttöönottoa oli käyttöönoton onnistumisen kannalta tärkeää menetellä kuten Helsingin kihlakunnan ulosottovirastossa oli menetelty eli oli pyritty keskittymään vanhojen asioiden loppuun saattamiseen, jotta vanhasta järjestelmästä siirrettävien asioiden määrä olisi mahdollisimman pieni. Siirtymävaiheessa ilmenikin, että järjestelmän lukuisat virheet johtuivat ennen kaikkea vaikeuksista tietojen siirtämisessä vanhasta järjestelmästä uuteen tietojärjestelmään. Järjestelmävirhe, joka esti vastuunalaisen ulosottomiehen siirtymisen Joensuun kihlakunnan ulosottovirastoon, vaikeutti myös asian

selvittämistä. Asiassa ilmeni, että esimerkiksi uuden työpaikan selvittämisen kannalta oli oleellista se paikallistuntemus, mikä Joensuun kihlakunnan ulosottovirastossa asiasta oli.

Kaiken kaikkiaan viivästys on mielestäni johtunut järjestelmän vaihdokseen ja sen toiminnassa ilmenneisiin puutteisiin ja virheisiin liittyvistä syistä. Järjestelmän vaihdos ylipäänsäkin aiheuttaa jossain määrin sellaisia tehtäviä, jotka hidastuttavat paljon työpanosta vaativien tehtävien suorittamista. Tässä tilanteessa velallisen uuden työpaikan selvittäminen toiselta paikkakunnalta on luonnollisesti tavallista enemmän aikaa vievää.

Edellä esitetystä huolimatta ei voida pitää ulosoton asianmukaisuusvaatimuksen kannalta hyväksyttävänä, että elatusavun perintä viivästyi kuukausilla. Erityisesti lapsen elatuksen turvaamiseen tulee kiinnittää huomiota.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on mm. tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Tämä säännös pohjaa lapsen oikeuksien sopimukseen jonka 27 artiklan 4 kohdassa todetaan, että sopimusvaltiot pyrkivät kaikin mahdollisin keinoin turvaamaan lapsen elatusmaksujen saannin vanhemmilta tai muilta lapsesta taloudellisessa vastuussa olevilta niin sopimusvaltiossa kuin ulkomailtakin.

Tietojärjestelmähankkeen toteutukseen ja siihen liittyvään ohjaukseen ja neuvontaan sisältyneiden puutteiden ja virheiden osalta olen antanut tänään oheisen päätökseni dnrot 33 ja 34/2/06.

Jos kantelijalle on syntynyt kuluja tai muuta vahinkoa, korvauskysymyksen voi saattaa oikeusministeriön harkittavaksi niin kuin ulosottolain 3 luvun 109 §:ssä säädetään.